

GreenLab Toruń - pilotaż 2023

Poniższe rekomendacje zostały opracowane przez Grupę Roboczą w ramach projektu pilotażowego GreenLab Toruń. Celem tego projektu jest wspieranie zaangażowania obywatelskiego mieszkańców Torunia w obszarach związanych z zielenią miejską i środowiskiem, promowanie wzajemnej edukacji między mieszkańcami a administracją miejską Torunia, oraz budowanie dialogu między różnymi grupami społecznymi.

W skład grupy roboczej wchodziło reprezentanci i reprezentantki organizacji pozarządowych, grup nieformalnych, rad okręgów, ekspertki z zakresu zieleni i ochrony środowiska zainteresowani tematyką zieleni, a także przedstawiciele i przedstawicielki Wydziału Środowiska i Ekologii oraz kilku innych wydziałów Urzędu Miasta Torunia. Grupa liczyła łącznie około 30 osób, z czego aktywnie w spotkaniach uczestniczyło 20-25 osób.

Prace Grupy Roboczej odbywały się jesienią 2023 roku. W tym okresie zorganizowano 5 kilkugodzinnych spotkań, podczas których diagnozowano problemy i wypracowywano propozycje rozwiązań. Obszary tematyczne, którymi zajmowała się grupa, zostały określone na początku procesu. Z uwagi na ograniczone zasoby czasowe, GreenLab Toruń w czasie pilotażu skupił się tylko na części problemów zdiagnozowanych we wstępnej fazie. Projekt realizowany był przez Fundację Pracownia Zrównoważonego rozwoju a został dofinansowany przez Urząd Miasta Torunia

Poniżej znajduje się lista wypracowanych rekomendacji. Ich adresatami są miejskie instytucje pracujące głównie w obszarze zieleni i środowiska, ale zakres ich wpływu może dotyczyć także innych wydziałów zajmujących się planowaniem przestrzennym, inwestycjami czy komunikacją społeczną.

Rekomendacje

Informacja i edukacja o zieleni w Toruniu

Problem: Wydział Środowiska i Ekologii nie prowadzi systematycznych działań informacyjnych i edukacyjnych w zakresie zieleni. Obecne narzędzia komunikacji, takie jak Biuletyn Informacji Publicznej, strona internetowa Torun.pl oraz kanał na Facebooku MójToruń, skupiają się głównie na bieżących informacjach o planowanych i wykonanych pracach zieleniarskich. Brakuje działań, które sprzyjałyby interakcji, edukacji i wzajemnemu poznawaniu się instytucji i mieszkańców w kontekście działań na rzecz zieleni. Istnieje potrzeba rozwinięcia komunikacji i edukacji ekologicznej poprzez formalne kanały, takie jak Internet i prasa, a także poprzez inicjowanie działań

otwierających przestrzeń do rozmów, dyskusji o planowanych działaniach oraz spotkań różnych grup interesu – administracji, mieszkańców i organizacji pozarządowych.

Rekomendacja:

Uruchomienie pilotażowego programu "Szlakami Zieleni – Spotkania i Spacerzy Informacyjno-Edukacyjne". Proponuje się wprowadzenie programu plenerowych spotkań i spacerów, w których uczestniczyć będą przedstawiciele Wydziału Środowiska i Ekologii (WSIE) oraz inni zaproszeni eksperci i mieszkańcy Torunia. Spotkania mają odbywać się bezpośrednio w miejscach gdzie planowane są zielone inwestycje oraz tam gdzie prace są już realizowane. W trakcie spotkań prezentowane będą plany oraz omawiany sposób realizacji konkretnych zadań. Będą one również służyć wzajemnej edukacji i zrozumieniu potrzeb różnych stron.

Wydział Środowiska i Ekologii będzie odpowiedzialny za organizację spotkań, we współpracy z innymi podmiotami istotnymi dla danego tematu. Podczas spacerów pracownicy wydziału będą informować mieszkańców o aktualnych pracach, odpowiadać na pytania (przy udziale "cichego" moderatora, dbającego o prawidłowy przebieg spotkania) oraz notować uwagi mieszkańców. Spacerzy tematyczne zaleca się realizować w miejscach realizacji działań, aby mieszkańcy mieli możliwość wyrażenia swoich opinii na temat planowanych i realizowanych działań. Takie spacery będą stanowiły nie tylko formę edukacji, ale także otworzą możliwość bezpośredniego kontaktu poza siedzibą urzędu dla osób pracujących z zielenią i mieszkańcami.

Zielone projekty w Budżecie Obywatelskim Torunia

Problem: Projekty związane z zielenią, realizowane w ramach Budżetu Obywatelskiego Torunia, są ważnym elementem tego narzędzia i ich liczba rośnie z każdym rokiem. Obecna struktura Budżetu Obywatelskiego umożliwia finansowanie działań jedynie w ciągu jednego roku budżetowego, co prowadzi do problemów z zapewnieniem ciągłej opieki (w tym gwarancyjnej) w kolejnych latach. Taka sytuacja może sprawiać wrażenie braku trwałości inicjatyw oraz niedostatecznej dbałości o projekty inicjowane przez mieszkańców.

Rekomendacje:

1. **Zabezpieczenie środków na trwałe utrzymanie zieleni:** Zaleca się wprowadzenie zmian w regulaminie Budżetu Obywatelskiego, by zapewnić środki na długotrwałą opiekę nad zielenią po realizacji projektu. Będzie to sprzyjać bardziej zrównoważonemu i długoterminowemu zarządzaniu projektami zielonymi, eliminując obawy o ich nietrwałość.
2. **Wnioski na Projekty Wieloletnie:** Rekomenduje się umożliwienie składania wniosków na projekty obejmujące kilka lat. Takie podejście pozwoli na planowanie

i realizację projektów z myślą o ich długofalowym wpływie i korzyściach, co zwiększy efektywność inwestycji w zielenie miejską. Proponuje się, aby utrzymanie zieleni, realizowanej z Budżetu Obywatelskiego, było finansowane ze środków miejskich, a zadanie opieki nad nią powierzane podmiotom zewnętrznym na okres 2-3 lat.

3. **Wspieranie mieszkańców w dostępie do informacji:** Należy zapewnić mieszkańcom ciągły dostęp do jasnej i rzetelnej informacji o planach strategicznych i potrzebach miasta w zakresie zieleni. Umożliwi to mieszkańcom proponowanie projektów zgodnych z polityką rozwoju terenów zielonych w mieście.

Zieleń na terenach prywatnych

Problem W Toruniu zielenie nie ogranicza się tylko do terenów publicznych; znacząca jej część znajduje się na terenach prywatnych, wspólnotowych czy spółdzielczych. Obecnie nie ma narzędzi formalnych i prawnych do zarządzania zielenią prywatną. Problemy z zielenią na tych terenach często wynikają nie z braku chęci, ale z niewiedzy lub niewystarczającego dostępu do informacji, jak efektywnie i prawidłowo dbać o zielenie. Istnieje realna potrzeba uruchomienia narzędzi, zarówno formalnych, jak i nieformalnych, które pomogą w dbaniu o zielenie prywatną w Toruniu, zapewniając jej spójność, ciągłość i wysoką jakość. Potrzebne jest również wzmocnienie współpracy i komunikacji między administracją a właścicielami prywatnymi, zarządcami czy spółdzielniami mieszkaniowymi, a także uruchomienie narzędzi finansowych, które umożliwią lepszą opiekę nad zielenią prywatną.

Rekomendacje:

1. **Strona informacyjna o zieleni:** Stworzenie dedykowanej strony internetowej lub podstrony, która będzie zawierała kompletne informacje na temat zakładania, utrzymania i opieki nad zielenią na terenach prywatnych. Zawartość powinna obejmować poradniki, najlepsze praktyki, informacje o rodzimych roślinach, a także wskazówki dotyczące zrównoważonych metod pielęgnacji.
2. **Dotacje na nasadzenia:** Wprowadzenie programu dotacji, który pokrywałby część kosztów (np. 50%) nasadzeń zgodnych z miejską polityką w zakresie zieleni (wprowadzanie gatunków wysokich drzew zmniejszających wyspy ciepła, czy wprowadzanie roślinności wspierającej retencję wodną). Ułatwienie dostępu do dotacji poprzez prosty proces aplikacyjny oraz promowanie programu wśród wspólnot i spółdzielni.
3. **Zwolnienia Podatkowe:** Możliwość zwolnienia z podatku od nieruchomości dla terenów w zarządzie wspólnot i spółdzielni, które stanowią powierzchnię biologicznie czynną. Kryteria zwolnień powinny promować rozwój zieleni, takie

jak utrzymanie zielonych dachów, ogrodów deszczowych czy nasadzeń rodzimych gatunków.

4. **Edukacja i spotkania informacyjne:** Organizacja spotkań i warsztatów dla zarządców zieleni na terenach prywatnych, w celu podnoszenia ich świadomości i umiejętności w zakresie zrównoważonego zarządzania zielenią. Współpraca z lokalnymi ekspertami i organizacjami ekologicznymi w celu prowadzenia szkoleń i udzielania porad.
5. **Promowanie modelowej opieki nad zielenią:** Utworzenie programu wyróżniającego właścicieli prywatnych, którzy modelowo dbają o zielen, na przykład poprzez certyfikaty, nagrody lub publiczne wyróżnienia. Regularne prezentowanie przykładów najlepszych praktyk w zakresie pielęgnacji zieleni na stronie internetowej, w mediach społecznościowych oraz w lokalnej prasie, aby inspirować i motywować innych właścicieli do działania.

Retencja wodna

Problem: Woda staje się coraz bardziej deficytowym dobrem, a zrównoważone gospodarowanie nią w mieście jest kwestią kluczową. W Toruniu brakuje strategicznego podejścia do polityki retencyjnej. Istniejące programy dotacyjne, finansowane z samorządowych oraz krajowych środków, okazują się niewystarczające w zakresie efektywności i zasięgu. Niepokojące jest również nadmierne odprowadzanie wody do instalacji deszczowych oraz brak analizy retencyjnej przy nowych inwestycjach. Niezbędne jest więc podjęcie systemowych działań, które nadałyby odpowiedni priorytet retencji wodnej, zarówno na poziomie instytucji publicznych, jak i podmiotów prywatnych oraz mieszkańców.

Rekomendacje:

1. **Miejska polityka retencyjna:** Opracowanie i wdrożenie planu retencji wodnej Torunia, który będzie dokumentem strategicznym określającym, w jaki sposób Toruń będzie wykorzystywał swój potencjał retencyjny. Strategia powinna zawierać cele długoterminowe, krótkoterminowe oraz środki niezbędne do ich realizacji. Polityka powinna obejmować zarówno aspekty techniczne, jak i edukacyjne, promujące odpowiedzialne zarządzanie wodą oraz zwiększanie świadomości na temat jej znaczenia w mieście. Przygotowanie dokumentu powinno zostać poprzedzone diagnozą obecnej sytuacji oraz potencjału retencyjnego Torunia
2. **Ewaluacja programu miejskiego na rzecz retencji:** Przeprowadzenie ewaluacji istniejącego miejskiego programu wspierającego budowę małej retencji, w celu zwiększenia jego efektywności i dostosowania do aktualnych potrzeb. Należy dotrzeć do dotychczasowych beneficjentów programu, ale także tych którzy z

programu nie skorzystali. Należy dowiedzieć się o przyczynach nienależytego zainteresowania wsparciem oraz zebrać propozycje zmian i modyfikacji. Należy uprościć procedury dofinansowań oraz lepiej promować bardziej zaawansowane i zrównoważone formy retencji, takie jak ogrody deszczowe. Należy rozważyć także wsparcie informacyjne edukacyjne na rzecz możliwości łączenia różnych form dofinansowań.

3. **Retencja w szkole:** Zwiększenie zaangażowania placówek edukacyjnych, zwłaszcza szkół, w promowanie retencji wodnej przez uruchomienie pilotażowych programów edukacyjnych i demonstracyjnych. Te programy będą miały na celu edukowanie uczniów, ich rodziców i innych mieszkańców o efektywnym zarządzaniu wodą, podkreślając jej znaczenie w kontekście ochrony środowiska i adaptacji do zmian klimatu. Programy powinny obejmować interaktywne warsztaty, tworzenie ogrodów deszczowych na terenie szkół jako praktycznych przykładów rozwiązań retencyjnych, oraz konkursy na najlepsze projekty zielone integrujące te techniki. Działania te mają na celu nie tylko edukację, ale również inspirację i angażowanie całej społeczności szkolnej w działania na rzecz zrównoważonego zarządzania zasobami wodnymi.
4. **Program premiowania tych którzy dbają o retencje.** Wprowadzenie systemu nagród lub ulg podatkowych dla osób i wspólnot dbających o retencję wodną, na przykład poprzez obniżenie podatku od nieruchomości dla tych, którzy wdrażają rozwiązania wyróżniające się innowacyjnością i skutecznością.
5. **Wzorowanie się na dobrych praktykach:** Analiza i wykorzystanie doświadczeń innych miast, które efektywnie zarządzają retencją wodną, w celu adaptacji sprawdzonych rozwiązań do warunków toruńskich.

Parki kieszonkowe w Toruniu

Problem: W Toruniu powstają parki kieszonkowe, które choć są doceniane przez mieszkańców za urozmaicenie miejskiej przestrzeni, budzą pewne wątpliwości co do formy. Chociaż zajmują niewiele miejsca i są idealne do zagospodarowania ciasnych przestrzeni miejskich, dominuje w nich infrastruktura techniczna kosztem zieleni. Wskazywane są również obawy dotyczące wysokich kosztów tych małych przestrzeni zielonych. Istnieje potrzeba zrewidowania podejścia do projektowania parków kieszonkowych, aby były one bardziej zielone, funkcjonalne i ekonomiczne.

Rekomendacje:

1. **Prostota i funkcjonalność w projektowaniu:** W projektowaniu parków kieszonkowych należy kierować się zasadą prostoty i funkcjonalności. Priorytetem powinno być maksymalne zachowanie istniejącego drzewostanu oraz

zapewnienie przemyślanej ilości zieleni naturalnej, aby stworzyć przestrzeń bardziej zrównoważoną i estetycznie przyjemną.

2. **Unikanie nadmiernych wydatków:** Zaleca się ograniczenie inwestycji w kosztowną infrastrukturę multimedialną w parkach kieszonkowych. Zamiast tego, warto rozważyć poszukiwanie sponsorów dla droższych elementów wyposażenia parków oraz realizację projektów sadzenia drzew i nasadzeń.
3. **Efektywność kosztowa i konsultacje:** Ważne jest, aby projektowanie i realizacja parków kieszonkowych były przeprowadzane z uwzględnieniem efektywności kosztowej. Rozsądne jest przeprowadzenie konsultacji społecznych i analiz finansowych w celu zapewnienia, że parki są ekonomicznie opłacalne i odpowiadają na potrzeby mieszkańców.

Spółeczny nadzór nad zielenią w Toruniu

Problem: Mimo istnienia przepisów i wytycznych dla wykonawców, praktyka pokazuje, że prace remontowe lub inwestycyjne często powodują uszkodzenia zieleni miejskiej. Urzędnicy odpowiedzialni za nadzór nad zielenią są często przeciążeni innymi zadaniami, co ogranicza ich skuteczność. Jednocześnie, zauważa się wzrost zaangażowania mieszkańców Torunia w zgłaszanie problemów związanych z zielenią, lecz obecny system zgłaszania nie zawsze jest wystarczająco skuteczny.

Rekomendacje:

1. **Spółeczni Inspektorzy Zieleni:** Utworzenie roli Społecznych Inspektorów Zieleni, którzy będą działać jako obserwatorzy procesów inwestycyjnych i remontowych dotyczących zieleni miejskiej. Społeczni Inspektorzy będą odpowiedzialni za monitorowanie stanu zieleni, zgłaszanie problemów i naruszeń urzędnikom, a także przyspieszanie interwencji. Wprowadzenie systemu identyfikacji dla Społecznych Inspektorów, który umożliwi im oficjalne zgłaszanie obserwacji i zapewni większą wagę ich meldunkom.
2. **Spółeczni Opiekunowie Zieleni:** Powołanie Społecznych Opiekunów Zieleni, którzy będą opiekować się konkretnymi obszarami zielonymi, takimi jak parki i skwery. Opiekunowie będą odpowiedzialni za monitorowanie stanu przypisanych im obszarów, reagowanie na zniszczenia, susze oraz utrzymywanie kontaktu z urzędnikami w celu zgłaszania potrzeb interwencji. Wprowadzenie systemu tabliczek informacyjnych z kontaktem do Opiekunów Zieleni, co umożliwi mieszkańcom przekazywanie uwag i sugestii. Wprowadzenie tych inicjatyw może znacznie poprawić stan nadzoru nad zielenią miejską w Toruniu, zwiększając zaangażowanie społeczności lokalnej oraz efektywność w ochronie i pielęgnacji terenów zielonych. Dzięki temu mieszkańcy będą mieli większy wpływ na stan zieleni w swoim otoczeniu, a miasto będzie mogło lepiej dbać o swoje zielone

przestrzenie. Społecznymi opiekunami mogą być np. przedstawiciele rady okręgów, organizacji pozarządowych, innych instytucji, ale także osoby prywatne.

Zielone Podwórka

Problem: Obecny konkurs "Moje Podwórko" w Toruniu skupia się głównie na dofinansowaniu infrastruktury, nie kładąc wystarczającego nacisku na proces i budowanie społeczności, współpracę sąsiedzką oraz na rozwój jakościowej zieleni miejskiej. Istnieje potrzeba redefinicji celów tego konkursu, aby bardziej angażować mieszkańców, promować wspólne działania i inspirować do innowacyjnych inicjatyw z naciskiem na zieleń jako kluczowy element miejskiego krajobrazu.

Rekomendacje:

1. **Modyfikacja konkursu "Moje Zielone Podwórko":** Zmiana formuły konkursu na bardziej wspólnotową i aktywizującą mieszkańców. Nagrody powinny obejmować nie tylko dofinansowanie, ale także wsparcie eksperckie, takie jak współpraca z architektami krajobrazu. Organizacja wspólnych inicjatyw sąsiedzkich i spotkań z laureatami poprzednich edycji, aby dzielić się wiedzą i doświadczeniami. Regularne prezentacje udanych projektów z poprzednich edycji, które mogą służyć jako inspiracja dla nowych uczestników konkursu.
1. **Organizacja Festiwalu Zielonych Podwórek:** Wykorzystanie zgromadzonych doświadczeń i zaangażowania uczestników poprzednich konkursów do zorganizowania festiwalu "Zielone Podwórka". Festiwal miałby na celu nie tylko promocję zieleni miejskiej, ale także budowanie poczucia wspólnoty i odpowiedzialności za przestrzeń miejską wśród mieszkańców Torunia. W ramach festiwalu mogłyby odbywać się warsztaty, panele dyskusyjne, prezentacje najlepszych projektów oraz różnorodne działania integracyjne, które umożliwiłyby mieszkańcom wymianę doświadczeń i pomysłów na zazielenianie miasta.

Usprawnienie koordynacji 'zielonych działań' w jednostkach miejskich/wydziałach Torunia

Problem: W grupie roboczej zauważono, że nie wszystkie wydziały i jednostki miejskie w Toruniu równie mocno skupiają się na zieleni podczas realizacji inwestycji. Pomimo zaangażowania urzędników, brakuje jednolitego podejścia do spraw związanych z

zielenią oraz występują trudności w koordynacji działań między wydziałami. Ponadto, rosnąca świadomość mieszkańców na temat zmian klimatu i potrzeby dbania o zieleni miejską wskazuje na konieczność systematycznego wzmacniania pozycji Wydziału Środowiska i Ekologii (WŚiE) oraz przemyślanego podejścia do inwentaryzacji zieleni jako podstawy dobrego zarządzania.

Rekomendacje:

1. **Poprawa komunikacji między wydziałami:** Wzmocnienie komunikacji między poszczególnymi wydziałami Urzędu Miasta Torunia i jednostkami miejskimi w zakresie zarządzania zielenią. Zatrudnienie specjalistów ds. zieleni w jednostkach współpracujących z WŚiE lub podniesienie kompetencji pracujących tam osób, w celu zapewnienia fachowego nadzoru nad projektami związanymi z zielenią.
2. **Wzmocnienie pozycji WŚiE:** Systematyczne wzmacnianie pozycji Wydziału Środowiska i Ekologii poprzez zwiększenie finansowania, uprawnień decyzyjnych i wpływu na realizację projektów związanych z zielenią. Przywrócenie funkcji Ogrodnika Miejskiego jako mechanizmu wzmacniającego specjalistyczną opiekę nad zielenią.
3. **Rozpoczęcie prac nad inwentaryzacją zieleni:** Przygotowanie się do procesu inwentaryzacji zieleni w Toruniu, z wykorzystaniem nowoczesnych technologii i współpracy z lokalnymi badaczami. Znalezienie sposobów na przeprowadzenie inwentaryzacji w sposób efektywny kosztowo i gwarantujący aktualność zebranych danych."

Modyfikacje umów UMT- wykonawca

Problem: Grupa Robocza zwraca uwagę na konieczność adaptacji przepisów i regulacji dotyczących ochrony zieleni, zarówno na poziomie lokalnym, jak i krajowym. Obecne przepisy często koncentrują się na realizacji inwestycji, pomijając aspekty długoterminowej opieki nad zielenią miejską. Nieefektywne przepisy i ich niewłaściwe stosowanie przez wykonawców stwarzają wyzwania dla efektywnego zarządzania zielenią.

Rekomendacje:

Poprawa i Uzupelnienie Umów UMT-Wykonawca: Przegląd i uzupełnienie umów pomiędzy Urzędem Miasta Torunia a wykonawcami w celu lepszego zabezpieczenia interesów zieleni miejskiej.

Aktualizacja Przepisów i Regulacji Wewnętrznych: Uaktualnienie wewnętrznych przepisów i regulacji dotyczących zarządzania zielenią, aby lepiej odpowiadały na potrzeby miasta i mieszkańców.

Propozycje Zmian:

1. Obowiązkowy Projekt Ochrony Drzew: Ustanowienie obowiązku tworzenia projektu ochrony drzew w procesie inwestycyjnym.
2. Zatrudnienie Inspektora Nadzoru: Rozważenie zatrudnienia inspektorów nadzoru, ewentualnie wykorzystanie inspektorów społecznych w tej roli.
3. Lepsza Kontrola nad Podwykonawcami: Zwiększenie kontroli Urzędu Miasta nad działaniami podwykonawców wykonawcy.
4. Częstsze Kontakty Urząd-Wykonawca: Zintensyfikowanie kontaktów i rozmów między urzędem a wykonawcą, co może prowadzić do modyfikacji w trakcie realizacji inwestycji.
5. Wyższe Kary za Błędne Wykonanie: Wprowadzenie wyższych i bardziej stanowczych kar za nieprawidłowe wykonanie prac.
6. Czytelniejsze Regulacje dla Wykonawców: Opracowanie bardziej zrozumiałych regulacji dla wykonawców, w tym ikonografii dla kierownika budowy i materiałów przekazywanych pracownikom fizycznym.

Podsumowanie

Kluczową funkcją GreenLabu była wzajemna edukacja uczestników i testowanie nowego w Toruniu sposobu rozmowy o zieleni. W ciągu kilku miesięcy, oprócz wymiany wiedzy, opracowaliśmy metody efektywnej komunikacji, pracy w podgrupach oraz formułowania wspólnych rozwiązań. Uczestnicy przełamywali wzajemnie „bańki społeczne”, wczuwając się w perspektywę drugiej strony. Było to bez wątpienia cenne doświadczenie, co podkreślali jednogłośnie wszyscy członkowie Grupy Roboczej, co znalazło odzwierciedlenie w ich ostatniej rekomendacji – kontynuacja GreenLabu.

Wszyscy zdajemy sobie sprawę, że w ciągu tych 3 miesięcy wykonaliśmy tylko kilka kroków w kierunku wzajemnego zrozumienia i dopiero zaczynamy rozmawiać o zieleni w mieście. Implementacja rekomendacji GreenLabu (lub ich części) przez Urząd Miasta Torunia będzie niewątpliwie kolejnym istotnym krokiem. Na zakończenie pragniemy przytoczyć inspirujące słowa lokalnego i światowego autorytetu:

„Współzarządzanie miastem to wyzwanie dla tradycyjnego modelu zarządzania, który opiera się na hierarchii, autorytecie i biurokracji. Oznacza to konieczność zmiany sposobu myślenia i działania zarówno urzędników, jak i mieszkańców. Należy stworzyć przestrzeń dla współdecydowania, współtworzenia i współodpowiedzialności” – prof. dr hab. Maria Lewicka.